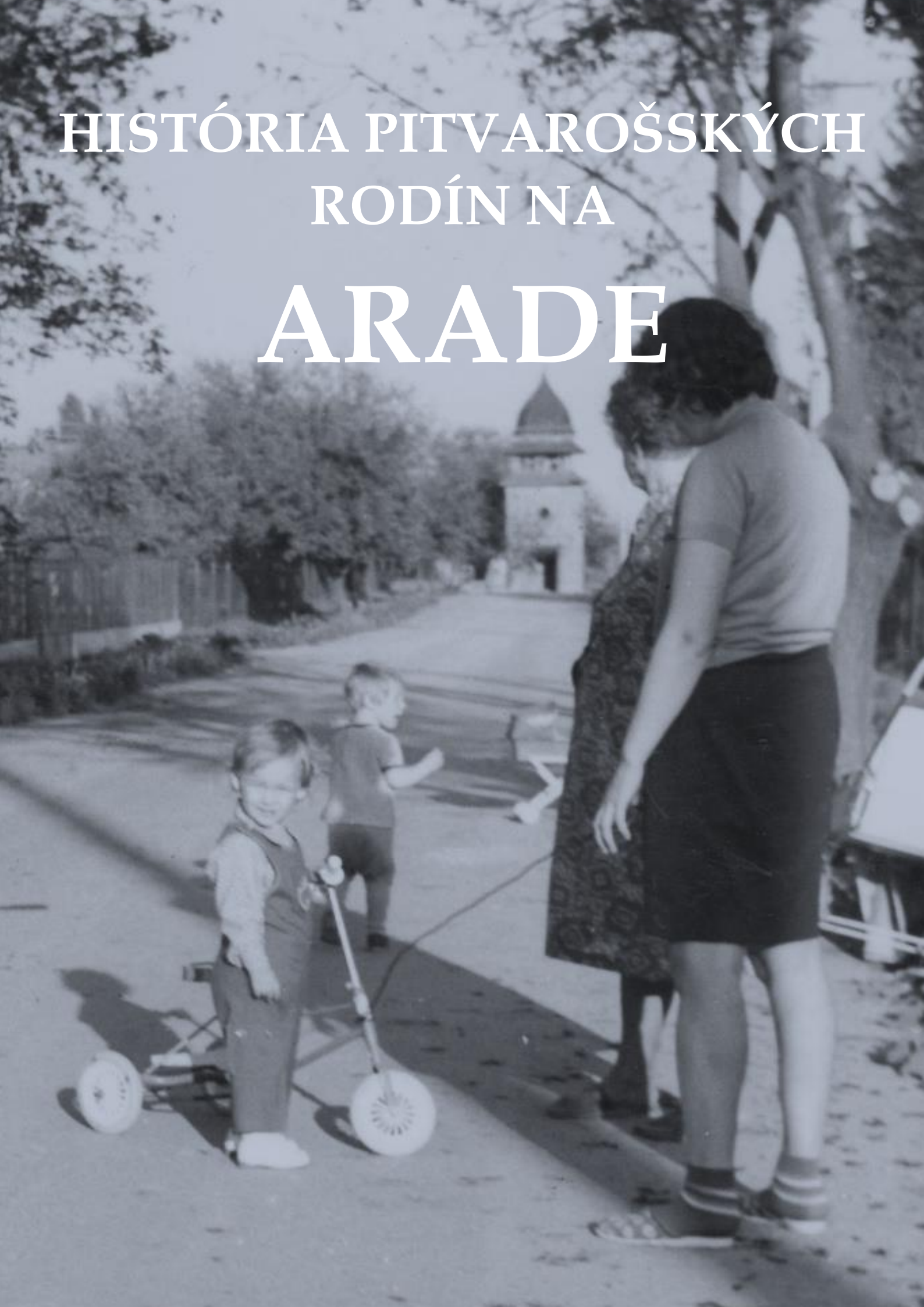

HISTÓRIA PITVAROŠSKÝCH RODÍN NA ARADE

Autor a zostavovateľ:

Michal Kožuch

Spoluautori:

Julián Zelman

Emil Kožuch

Mária Zelmanová

Ivan Zelman

Pavol Krnáč

Rok spracovania:

2018

Monografia je publikovaná na:

www.pitvaros.sk

Stopy Pitvarošanov na Arade – Novej Vieske

Históriu Pitvaroša a Pitvarošanov tvoria nielen Pitvarošania z Pitvaroša a presídlenci, ktorí sa presídlili na Slovensko v rámci dohody o výmene obyvateľstva v roku 1947, ale i Pitvarošania, ktorí sa rozutekali z rodnej obce do sveta aj mimo presídlenia.

Pri pátraní po stopách Pitvarošanov na Slovensku sme sa dostali aj do obce Nová Vieska – kolónia Arad. Obec Nová Vieska sa nachádza približne 23 km od Štúrova v smere na Nové Zámky. Administratívnu súčasťou obce je kolónia Arad, situovaná od nej severovýchodným smerom. Prvá zmienka o tejto lokalite pod názvom Arad-pusta je z roku 1295 ako majetok ostrihomského arcibiskupstva. V 18. storočí patrila Törökovcom. V roku 1923 prebehla jej kolonizácia, pričom bol rozparcelovaný veľkomajetok baróna Ullmana. Na rozparcelované pozemky prišlo 6. októbra 1926 27 rodín. Najviac rodín pochádzalo práve z Dolnej zeme – z obce Pitvaroš a Albert (Csanádalberti).

Vývoj osídlenia možno dokumentovať aj prostredníctvom historických máp z vojenského mapovania Uhorska. V prvom vojenskom mapovaní Uhorska v rokoch 1763-1787 je zobrazený Arad ako menšie osídlenie tvorené len niekoľkými domami. Pričom so súčasnou obcou Nová Vieska ho pre prirodzenú bariéru močiarov nespájala žiadna cesta.

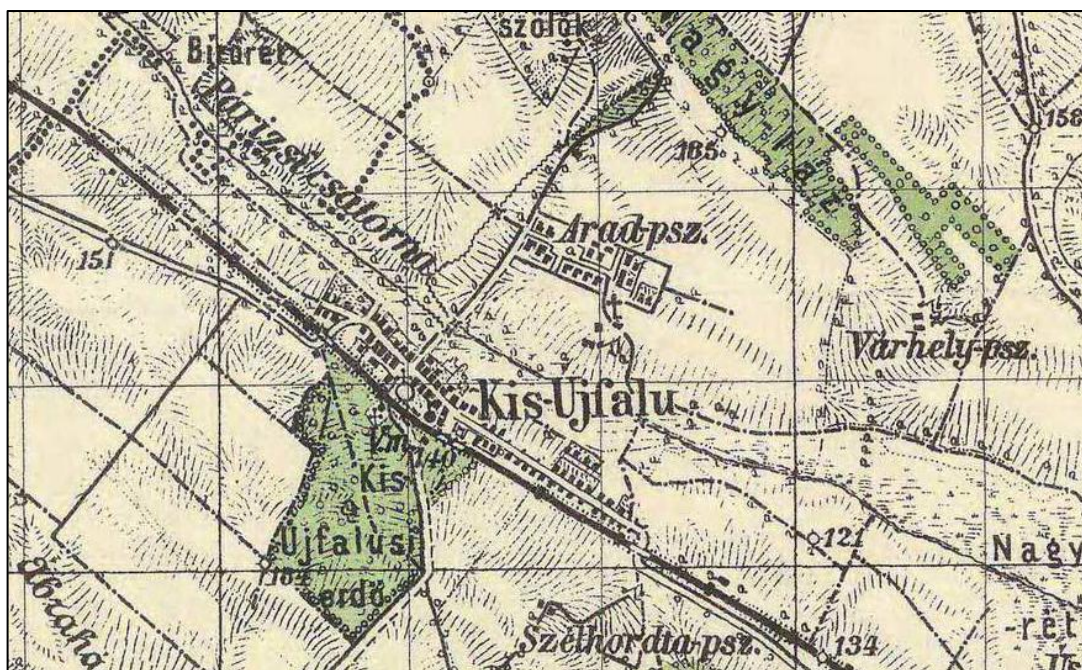

V druhom vojenskom mapovaní Uhorska v rokoch 1806-1869 tvorilo Arad len niekoľko stavieb.

Starý majer na Arade na dobových fotografiách, v 30.tych rokoch 20. storočia.

Mapa z roku 1941 zobrazuje Arad už po rozparcelovaní pozemkov v roku 1923 s novými domami kolonistov.

Stavebná štruktúra Aradu od prvej polovice 20. storočia po súčasnosť prešla už len nepatrnými zmenami.

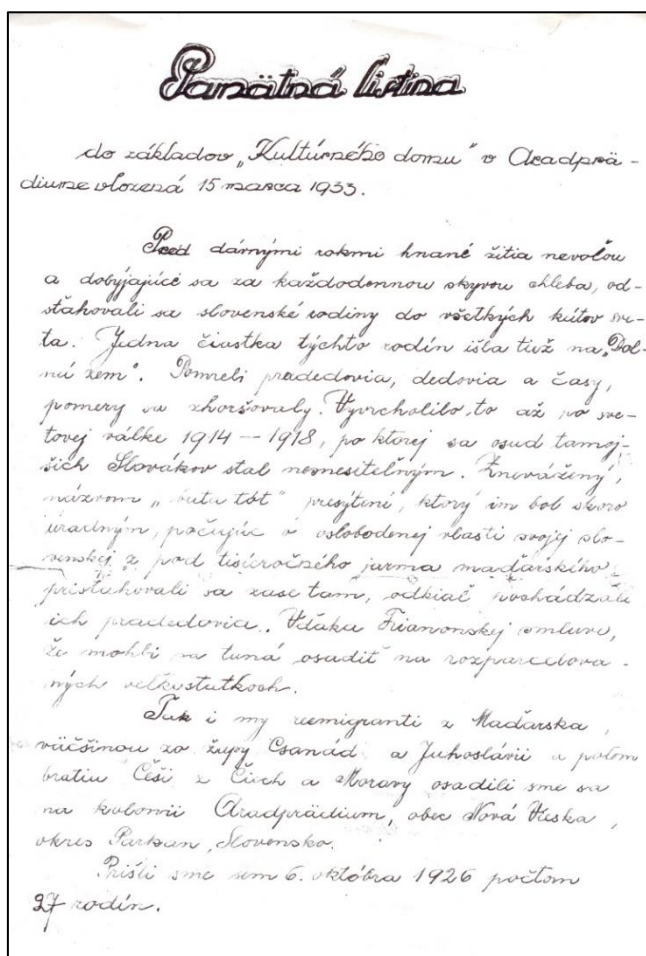

Letecký záber na Arad z roku 1950.

Letecký záber na Arad z roku 2010.

Jedinečným zdrojom informácií o zakladaní Aradu je Pamätná listina zo stavby kultúrneho domu z 15. marca 1933, v ktorej prví osadníci spísali históriu založenia osídlenia v kolónii Arad. Pamätná listina bola vložená do fľaše a zamurovaná nad dvere kultúrneho domu.

Prvá strana Pamätnej listiny z roku 1933.

Prepis pamätnej listiny:

Pamätná listina

Do základov „Kultúrneho domu“ v Aradprädiume vložená 15. marca 1933.

Pred dávnymi rokmi hnaní žitia nevôľou a dobývajúci sa za každodennou skyvou chleba, odsťahovali sa slovenské rodiny do všetkých kútov sveta. Jedna čiastka týchto rodín išla tiež na „Dolnú zem“. Pomreli pradedovia, dedovia a časy, pomery sa zhoršovali. Vyvrcholilo to až po svetovej válke 1914 – 1918, po ktorej sa osud tamojších Slovákov stal neznesiteľným. Znevážení názvom „buta tót“ presýtený, ktorý im bol skoro úradným, počujúc o slobodnej vlasti svojej slovenskej z pod tisícročného jarma maďarského prisťahovali sa zase tam, odkiaľ pochádzali ich pradedovia. Vďaka Trianonskej zmluve, že mohli sa tuná usadiť na rozparcelovaných veľkostatkoch.

Tak i my reemigranti z Maďarska, väčšinou zo župy Csanád a Juhosláviu a potom bratia Česi z Čiech a Moravy usadili sme sa na kolónii Aradprädium, obec Nová Vieska, okres Parkan, Slovensko.

Prišli sme sem 6. októbra 1926 počtom 27 rodín.

Z Maďarska:

z Pitvarošu:

- 1.) Štefan Ondrus
- 2.) Ján Ondrus
- 3.) Ondrej Ondrus
- 4.) Štefan Zelman
- 5.) Juraj Vrbiar
- 6.) Ján Vrbiar
- 7.) Pavel Krnáč
- 8.) Pavel Ostáš
- 9.) Ondrej Jasovský
- 10.) Štefan Feješ
- 11.) Ján Kožuch st.

z Albertu

- 12.) Pavel Čilek st.
- 13.) Pavel Čilek ml.
- 14.) Matej Zaťko
- 15.) Pavel Antalec
- 16.) Ondej Petro

z Juhosláviu:

- 17.) Ondrej Čerfel
- 18.) Michal Paulis
- 19.) Karol Žilinský

z Nadlaku (Rumunsko):

- 20.) Ján Novák
- 21.) Juraj Botík

z Bánhedešu (Maďarsko):

- 22.) Ján Kožuch ml.

z Moravy a z Čiech:

- 23.) Kosina Jaroslav
- 24.) Kosina Václav
- 25.) Výleta František
- 26.) Výleta Jozef
- 27.) Richar Kube

Roku 1930 Kožuch Ján ml. z Bánhedešu odšahoval sa od nás a predal pozemok Ľudevítovi Mitošinkovi, z Očkova.

Roku 1931 Jozef Výleta sa odšahoval a predal pozemok Jánovi Klimáčkovi, zo Starej Turej.

Roku 1933 umrel spolukolonista Richard Kube

Na kolónii bol založený hospodársky výbor pre vyriaďovanie bežných obecných záležitostí.

Predsedom hospodárskeho výboru v roku 1926 Pavel Čilek
v roku 1927 Richard Kube
v roku 1927 Štefan Ondrus
v roku 1928 Pavel Čilek
v roku 1931 Štefan Ondrus

Ovšem, nemohli sme dopustiť aby naše dietky navštevovali maďarskú školu v Novej Vieske, veď našim cieľom tamjšieho osadenia bolo zachovanie materinského jazyka slovenského. Preto zásluhou Školskej Matice Slovenskej, Ligy na Slovensku bola dňa 1. februára 1928 založená tunajšia štátna slovenská menšinová ľudová škola. Prvým učiteľom sa stal pán učiteľ Juraj Botík, syn tunajšieho kolonistu. Posviacka školy konala sa dňa 21. októbra 1928, pri slávnosti 10. trvania Československej republiky.

Dňa 19.2.1928, bola založená u nás Slovenská liga.

Dňa 1.2.1931, bola založená Miestna jednota slovenského roľníckeho dorastu.

Roku 1930 bola založená Miestna organizácia republ. strany.

Tieto spolky vykazovali a prejavovali činnosť. Ovšem, táto činnosť bola hatená tým, že nebolo miestnosti, kde by sme sa zišli za účelom vyriaďovania si spoločných záujmov.

Pre toto rozhodli sme sa, že postavíme sami Kultúrny dom, aby sme sa tuná sústredili a vzdelávaním atď. aby neuhasl v nás národné povedomie.

Okolným notárom v Köbölkúte bol pán Jozef Baka.

Nech dá Boh, aby táto budova slúžila k účelom osvetovým. Pracovali sme pri vybudovaní všetci rukou spoločnou a nerozdielnou s radosťou a za hlaholu, spevu našich národných piesní.

Dozorom pri stavbe bol stavebný výbor:

- 1.) Matej Zaťko
- 2.) Ján Klimáček
- 3.) Pavel Krnáč
- 4.) Václav Kosina

Vďaka im za ich nezištnú, obetavú prácu.

Pamätná listina je na záver označená pečiatkou Hospodárskeho výboru kolónie Aradprädia:

O zakladaní kolónie Arad a o svojich pitvarošských koreňoch nám porozprávajú:

Julián Zelman (1933, Arad): „Môj otec bol Ján Zelman z Pitvaroša (predkovia prišli na Pitvaroš z Rejdovej) a matka bola Anna Klimáčková, pochádzala z podobnej kolónie ako Arad pri Batorových Kosihách - Mikulášov sad. Jej otec Juraj Klimáček prišiel z kopaníc zo Starej Turej približne v rovnakom období ako môj otec. Nevieme, prečo toľko rodín prišlo z Pitvaroša, zrejme musela byť nejaká propagácia. Ľudia sa tam už necítili dobre, bolo tam desné pomaďarčovanie. Deti tam bili a ani na ulici nesmeli rozprávať po slovensky, nieto v škole. Preto keď ich zavolali, že je slobodné Československo, tak radšej prišli sem. Tu bolo pre nich všetko pripravené. Rozparcelovali pozemky približne po 16 ha, postavili domy a dali im ich na hypotéku, ktorú postupne splácali. Naši predkovia tu mali ťažký, ale kultúrny bohatý život. Žilo sa tu veľmi družne. Do Viedenskej arbitráže to bolo pre Arad najkrajšie obdobie. Nad dvere kultúrneho domu bola daná pamätná listina s menami zakladateľov Aradu. Iný záznam o zakladaní Aradu zrejme neexistuje. Po príchode z Pitvaroša si rodičia udržiavali svoje zvyky a nárečie. Dodnes je mi to nárečie vlastné, lebo doma u nás sa rozprávalo pitvarošsky. Pre mňa je to nárečie môjho detstva v ktorom som bol aj vychovávaný.“

Ján Zelman a Anna Zelmanová, rodená Klimáčková na sedliackom voze, rok 1936.

Emil Kožuch (1938, Arad): „Históriu našich predkov z Dolnej zeme sme nepoznali, len sme vedeli, že otec Ján Kožuch starší prišiel v roku 1926 z Pitvaroša. Predkovia môjho otca, 200 rokov dozadu, vraj pochádzali z Lučenca. Robili na pôde grófa Szentiványiho, sú o tom aj písomné záznamy. Kolónia Arad bola dopredu pripravená pre prisťahovalcov, kolonistov. Vyšlo vládne nariadenie, že sa Slováci môžu vrátiť. Prišli Slováci z Južoslávie, Nadlaku a z Maďarska. Osada bola dopredu vybudovaná. Tí čo sa prihlásili, prišli už na hotové miesto sem. Všetko pripravil československý štát. Prví osadníci boli všetci roľníci.“

Pavol Krnáč (1931 Arad): „Môj otec bol Pavol Krnáč. Moji predkovia boli Pitvarošania. Rodičia mi vždy rozprávali veľa príhod a zážitkov z Pitvaroša. Náš predok Ondrus bol dlhé roky richtárom na Pitvaroši. Hoci som nikdy nebol na Pitvaroši, z počutia som ho dobre poznal. Na Pitvaroš rodičia vždy spomínali v dobrom. Rozprávali aké dlhé rovné ulice tam boli, neboli tam žiadne zátačky. Spomínali koľko tam bolo ulíc. Mamka bola sedliačka, roľníčka a otec bol strojníkom v cukrovare na Mezöhegyesi. Na Pitvaroši boli spokojní, ale predsa boli len Slováci. Keď bola možnosť prihlásiť sa, tak sa vysťahovali sem. Na výber bolo viac dedín, ale toto bola dedina s najmenšou výmerou pôdy (25 ha), inde boli 30 ha, 40 ha a niekde dokonca až 60 ha. Niektoré dediny boli také, ale tam si netrúfali tí čo mali menej peňazí. Myslím, že 25 000 korún sa muselo vložiť a potom štvrtročne sa platili poplatky. Môj otec to chodil vybavovať aj pre druhých Slovákov, čo prišli bývať sem. Vysťahovali sa na Arad, lebo sa cítili sa byť Slovákmi. Tu bol voľakedy majer (tvorilo ho 5-6 veľkých budov ako dnes stojí zvonica-maštale aj služobníctvo čo bývalo. Niektoré domy sú prestavané z toho majera.), ktorý československá republika vykúpila a rozdelila to. Ale len Slovákovi.“

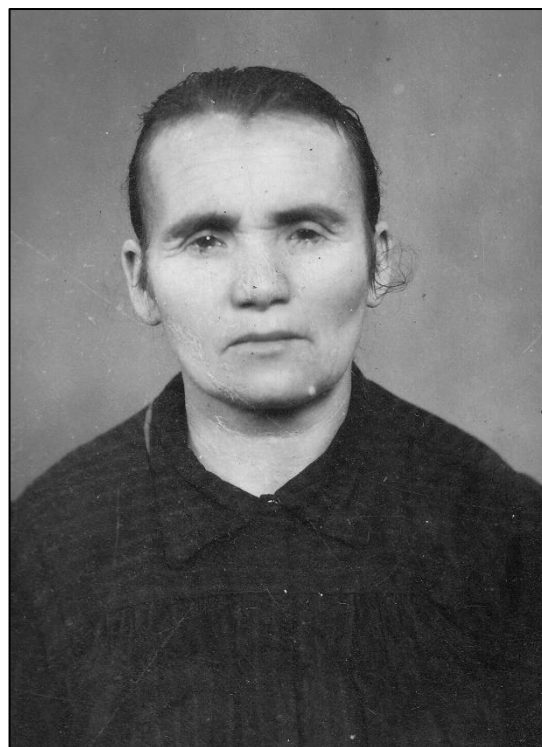
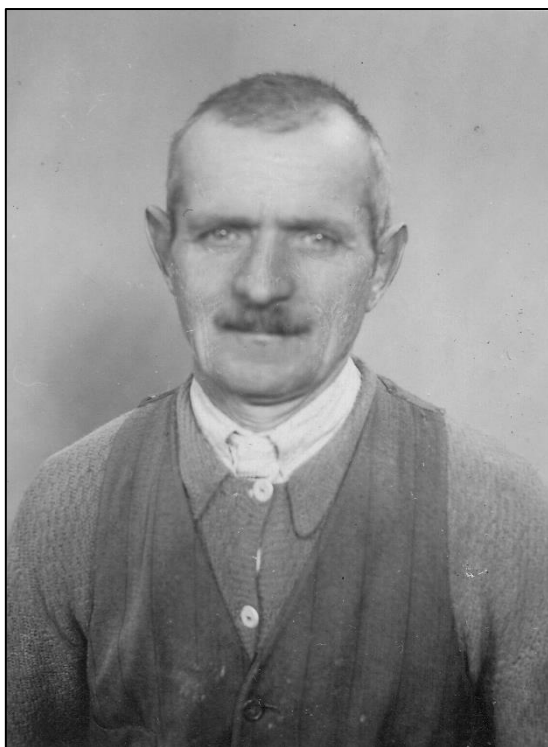
Pavol Krnáč starší na fotografii ešte z Pitvaroša.

Tým chceta poslovenčiť tento maďarský kraj. Z Čiech prišli inžinieri aj robotníci, ktorí tu robili, stavali toto. Keď to postavili, každý kolonista si ťahal ceduľu s číslom pozemku, ktorý mu bol potom pridelený. Bolo ťažké začať na novom mieste, ale aj štát v niečom pomáhal.“

Mária Zelmanová, rodená Lukáčová (1928, Mezőhegyes): „Mama pochádzala z Pitvaroša a otec z Bánhegyesu. Otec robil na statku ako poľnohospodársky robotník. Mamina mama bola Kolárová, rodená Rikková. Kým som chodila do školy každé prázdniny som trávila na Pitvaroši, u Príbelských. Ľanička Príbelských bola mamina sestra. Nemali deti, tak som k nim chodila na prázdniny. Ondrej Príbelský bol školník a musel si pomaďarčiť meno na Pustay András.

Rodičia sa presťahovali na Mezőhegyes, aby im bolo bližšie do roboty. Mala som dva roky, keď sme odtiaľ odišli. Potom sme išli bývať na Bánhegyes. Tam som chodila do školy a naučila sa aj po maďarsky. Potom sme odišli do Battony a v roku 1947 sme sa presídlili na Slovensko, v poslednom transporte. Týždeň sme cestovali. Presídlili nás do Vlčian, kde sme bývali v piatich domoch, kým nás dali do svojho. Bývali sme dvojáci v jednom dvore, v zadnom dome, a to v Maďarsku nebolo. V dome bola len jedna izbička, otvorený komín, jedna komôrka a dosť. Boli sme osemčlenná rodina. Potom sme si tam kúpili dom a bývali sme vo svojom. Zatiaľ sme sa stále sťahovali. Na Veľku noc, v apríli 1954, som sa vydala na Arad. Pristáhovali sme sa k rodine Zelmanovej, ktorá na Arad prišla ešte v roku 1926 z Pitvaroša. Neľutovali sme, že sme sa presídlili. Celá Zelmanovská rodina sa presídlila na Slovensko. Mám bolo jedno kam ídeme. Chudobným ľuďom je vždy jedno.“

Michal Lukáč z Bánhegyesu a manželka Mária Lukáčová, rodená Kolárová z Pitvaroša.

Prvé roky po osídlení v Arade panoval čulý spoločenský a kultúrny život. Organizovalo sa množstvo spoločenských akcií, hralo sa divadlo. Postupne sa budovala komunita Aradčanov, ktorá spolu slávila sviatky i rodinné udalosti. Spoločenský život na Arade dokumentuje niekoľko nasledovných dobových fotografií.

„Strážka zpod hája“

(Ochotnícke predstavenie Araďanov z prvej vlny prisťahovalcov, 3.máj 1931) Stojaci zľava Ján Feješ, vedľa Božena Výletová, ďalej Terézia Kožuchová, vľavo sediaci Juraj Botík, vzadu tretia sprava Judita Feješová, úplne vpravo stojaci Jozef Feješ st., vedľa neho Zuzana Zelmanová.

„Hrob lásky“

(Ochotnícke predstavenie Araďanov z prvej vlny prisťahovalcov, 5.jún 1933). Úplne vľavo stojaca Viktória Botíková, vzadu vedľa chlapa vľavo Judita Feješová, v strede stojaci Juraj Zelman, pred ním sediaci Juraj Botík, úplne vpravo vpredu stojaca Božena Výletová.

Aradské dievčatá. Zľava Božena Výletová, neznáma, Judita Feješová, Zuzana Zelmanová, neznáma.

Svadba Jána Zelmana staršieho a Anny Klimáčkovej, 24. novembra 1932.

Úplne vľavo stojaci Ján Ondrus, vedľa nevesty jej sestra Kristína Klimáčková, dole sediaca Mária Krnáčová, vedľa ženícha jeho sestra Zuzana Zelmanová, úplne vpravo stojaci muž - brat nevesty Pavol Klimáček.

Svadobná fotografia Anny Jasovskej a Ján Pavelčíka.

„Väčšina z Aradčanov boli evanjelici. Feješovci a Libárikovci boli „veríci“. Evanjelické Služby Božie bývali v kultúrnom dome každú nedeľu, tam sa konali aj konfirmácie. Pán učiteľ Botík hral počas bohoslužieb na harmónium. Kostol býval aj po domoch, napr. u Emila Kožucha, v dlhej hospodárskej budove. Pán farár Žilinský, býval na Arade, v druhom dome po pravej strane ulice. Neskôr pôsobil na Arade pán farár Stuchlý, ktorý sem chodil z Gbeliec. V súčasnosti sa už služby Božie nekonajú nikde, lebo farár zomrel a ten čo zastupuje, chodí zo Svätého Petra. Najbližší evanjelický kostol je až v Štúrove, v Gbelciach je len menšia modlitebňa.“ (Ivan Zelman, 1956)

Cirkevné slávnosti na Arade v roku 1938.

Veľká noc na Arade v roku 1930. Oblievané dievča Božena Výletová.

Veľká noc na Arade v roku 1931. Zľava Božena Výletová, Zuzana Zelmanová, Judita Feješová.

Veľká noc na Arade v roku 1931. Zľava rozostrená Mária Zelmanová staršia, Alžbeta Zelmanová, Zuzana Zelmanová, Štefan Zelman a Ján Zelman.

Araďania na fotografii v roku 1934. Zľava Božena Výletová, Ján Feješ, Zuzana Zelmanová, neznámy, Judita Feješová.

Pavel Ondrus, rok 1930.

Jaroslav Zelman, Zuzana Klimáčková, Julián Zelman (Bátorove Kosihy – Mikulášov sad, 1938).

Novopostavený kultúrny dom bol centrom spoločenského a kultúrneho života celého Aradu a okolia. Kultúrny dom okrem svojej kultúrnej funkcie plnil aj funkciu vzdelávaciu. Nachádzala sa tu jedna miestnosť, ktorá slúžila Aradským deťom ako slovenská škola pre prvý stupeň. Tunajšia štátna slovenská menšinová ľudová škola bola založená 1. februára 1928. Prvým učiteľom sa stal Juraj Botík, syn tunajšieho kolonistu z Nadlaku. Posviacka školy konala sa dňa 21. októbra 1928, pri slávnosti 10. výročia trvania Československej republiky.

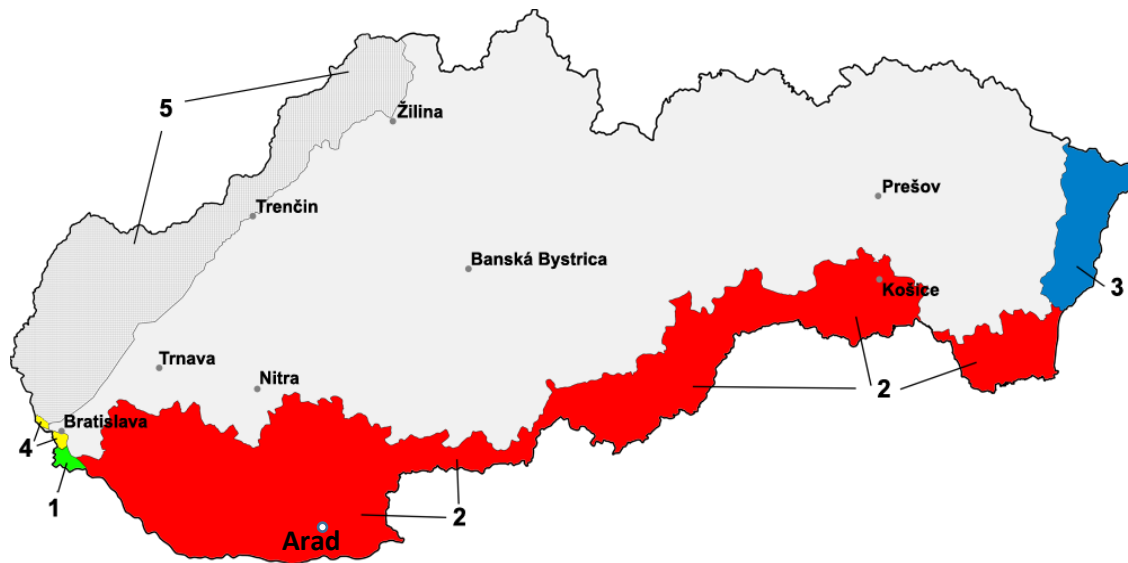

Aradskí žiaci slovenskej školy s pánom učiteľom Jurajom Botíkom (vľavo).

Pokojné spolužitie Aradčanov prerušili až následky Viedenskej arbitráže z 2. novembra 1938, kedy musela byť časť južného Slovenska odstúpená Maďarsku. Takto sa slovenskí osadníci pôvodom z Pitvaroša dostali opäť do Maďarska.

Mapa odstúpeného územia Maďarsku po Viedenskej arbitráži (vyfarbené na červeno).

Na odstúpenom území začalo masové vyhánanie kolonistov, potom slovenskej i českej inteligencie, úradníkov, učiteľov a kňazov. Maďari systematicky likvidovali aj hmotné pamiatky pripomínajúce Československo, ako napríklad legionárske pomníky. Boli zrušené slovenské školy, obmedzená spolková činnosť, nastalo všemožné šikanovanie. Cieľom maďarskej politiky bol návrat pričlenených území do stavu spred roka 1918. Niet preto divu, že počas celého obdobia okupácie trvali masové úteky Slovákov na Slovensko (Zdroj: www.upn.gov.sk)

Na toto ťažké obdobie si spomínajú pamätníci, ktorí to zažili:

Julián Zelman (1933): „Keď po Viedenskej arbitráži Maďari dostali toto územie, všetkých Slovákov z Aradu zobrali a na tri dni ich zavreli v Štúrove v kasárňach. Maďari z Novej Viesky sem prišli a rozkradli čo sa dalo. Potom z Aradu všetci odišli preč. Môj otec s mamou ušli v noci tajne cez hranice na Slovensko. Pomohli im prevádzkači za poplatok. Otec v Trnave dostal doklad, že je obyvateľom Slovenska. Na Arad sa potom vrátil pre svoje deti. Odišli sme na sedliackom voze. Otec mal dva kufre, ktoré odniesol v rukách. Pamätám sa na ten smutný podvečer. Bolo to v roku 1939, niekedy na jar. Rodina Štefana Zelfmana prežila obdobia okupácie na bývalom majeri Heja pri Bátorových Kosihách, ktorý dnes už neexistuje. Na Arad sme sa vrátili až po vojne v roku 1945 a rodina Štefana Zelfmana ostala na Heji.“

Julián Zelman (1933) pri spomínaní.

Po nútenom vystáhaní Araďanov z ich domovov v dôsledku posunutia štátnej hranice v roku 1938 boli pitvarošské rodiny prinútené hľadať si svoj nový domov. Útočisko hľadali na Slovensku u svojich príbuzných či známych. Rodina Zelmanová a Feješová sa uchýlili počas okupácie Slovenska Maďarskom v rokoch 1939 – 1945 na starý majer Ferenc, vzdialený 2 km od obce Bohunice, okres Trnava.

Fotografie rodiny Zelmanovej a Feješovej z majera v období rokov 1939-1945

Majer Ferenc (Bohunice) na dobovej fotografii.

Rodina Zelmanová a Feješová na Ferenci pri Bohuniciach, rok 1944.

Zadný rad zľava Anna Zelmanová, Ján Zelman st., Helena Feješová, Jozef Feješ st., jeho slúžka, Ján Feješ, Zuzana Feješová, Alžbeta Feješová, Michal Feješ Judita Feješová, sediaci zľava Štefan Zelman st., Zuzana Klimáčková, pred ňou Darina Zelmanová, Štefan Feješ st., pred ním Oľga Feješová, Zuzana Feješová st., na jej kolenách Vladimír Feješ, Alžbeta Feješová st., Štefan Feješ, pred ním Jozef Feješ a na kolenách Martin Feješ, sediace deti Milan Feješ st., Pavol Krnáč, Jaroslav Feješ, Julián Zelman, Jaroslav Zelman.

Ján Zelman starší a Julián Zelman pri práci na poli (Ferenc 1944).

Žatva. Pohonič Štefan Feješ, muž s dieťaťom Ján Feješ, dieťa Oľga Feješová, druhá sprava Zuzana Feješová (Ferenc 1944).

Pri zbere melónov. Zľava Ján Feješ, Zuzana Feješová, Alžbeta Feješová, Judita Feješová, deti zľava Jaroslav Feješ, Vladimír Feješ, Oľga Feješová, Milan Feješ starší (Ferenc 1944).

Rodina Feješová. Zľava Zuzana Feješová, Oľga Feješová, Ján Feješ (Ferenc 1944).

Rodina Feješová. Zľava Alžbeta Feješová, Michal Feješ, Judita Feješová, sediaci Štefan Feješ starší, Zuzana Feješová staršia. (Ferenc 1944).

Pavol Krnáč (1931): „Na Arade sme bývali od roku 1926 do 1938. Potom bolo toto územie okupované Maďarskom. Prišli maďarskí vojaci a nás brali na vozy. Tri rodiny naložili na jeden sedliacky voz a vyviezli nás na hranice. Zobrali sme si so sebou len jedenie, periny, šatstvo a všetko ostatné sme tam museli nechať. Maďari nás vyhnali pretože sme boli Slováci. Otec išiel do Trnavy hľadať si prácu. Našiel prácu pri robení ciest. Hneď po vojne sme sa vrátili naspäť na Arad. Domy neboli príliš poškodené, ale v našom dome bola diera od delostreleckého granátu. V okolí bola vojna za šesť týždňov a všade zostalo veľa zničenej techniky. Cez vojnu bola v našom dome aj nemocnica. Po vojne sa už nevrátili všetci. Z troch českých rodín sa vrátili len dve. Ostali v Čechách. Na Arad sa už nevrátili Kosinovci - kolonisti z Moravy.“

Pavol Krnáč (1931) spomína.

Na Arad sa vyhnané rodiny vrátili až po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945 a obnovením predvojnových hraníc s Maďarskom. Návraty sú ťažké hlavne tam, kde po pár rokoch treba začať opäť od znova...

Na život po vojne si pospomínali pamätníci:

Pavol Krnáč (1931): „Po vojne nám štát pomáhal. Vyplatili nám aj vojnové škody. Kone doniesli z Čiech a prideliili každému. Ľudia začali opäť orať, siať, žať a pracovať. Potom o tri roky prišiel komunizmus v roku 1948. Prišli družstvá, tak zase pobrali naspäť aj dobytok. Od vojny sa Arad nerozvíjal, len upadal. Ešte aj kultúrny dom sa zbúral (80-te roky). Po vojne tu bývalo asi 150 ľudí, dnes možno len 50. Odišli za prácou a za vzdelaním.“

Pitvarošskí kolonisti na Arade Alžbeta Zelmanová, rodená Čileková a Štefan Zelman

Julián Zelman (1933): „Po druhej svetovej vojne zostalo v okolí Aradu veľa vojenskej techniky, tankov a diel. Mladý Štefko Zelman chcel vyskúšať vystreliť z dela náboj. Po odpálení náboj z dela nevyletel dopredu, ale dozadu a rovno do neho. Na následky ťažkého zranenia zomrel v nemocnici. Keby sa nebol Štefko zabil, bol by sa oženil s Máriou Čilekovou, neskôr vydatou Sudorovou. Osudy dvoch mladých ľudí, ktorí sa mali radi, tak po vojne kruto rozdelilo nešťastie.

Nie všetci sa vrátili, ktorí tu predtým bývali. My sme sa vrátili na Arad v roku 1945, ale otec videl, že to tu nemá význam, hrozila socializácia dediny. V dôsledku socializácie dediny a vyhlásenia za kulakov takmer všetci Aradčania, pôvodom z Pitvaroša, odišli. (Poznámka: Československí komunisti v rámci kolektivizácie prenasledovali kulakov. Kulak bolo hanlivé pomenovanie pre stredných až bohatých roľníkov. Kulaci boli označení za triednych nepriateľov.) Môj strýc Štefan Zelman, nakoľko bol vyhlásený za veľkého kulaka, zutekal z Aradu, žil v Hloží a je pochovaný v Púchove. Všetci Aradčania boli Novovešťanmi vyhlásení za kulakov, všetko im pobrali, aj obilie zobrali a nemali ani čo jesť. Do Bratislavy sme odišli už v roku 1947 a do zelmanovského domu na Arade sa nasťahovala rodina Štefana Zelmána - môjho strýka. Od vojny to šlo už len k horšiemu.“

O ťažkom postavené pitvarošských hospodárov v povojnovom období vypovedá aj tendenčne ladený článok denníka PRAVDA z 23. októbra 1951.

23. októbra 1951

PRAVDA

Ako okrádali a rozvracali dedinskí boháči JRD

13. októbra sa rozhodli malí a strední roľníci v JRD Nová Vieska, v okrese Štúrovo, vylúčiť 8 dedinských boháčov z JRD, ktorí sa zo špekulačných dôvodov don dostali a ktorí už dlhý čas hatili jeho vývoj. Ako títo dedinskí boháči v JRD pracovali?

Ján Mitošinka, vlastník 15 ha pôdy, bol vedúcim tabačiarskej skupiny. On je príčinou toho, že 10 ha tabaku im vyšlo úplne nazmar, pričom poškodil Jednotné roľnícke družstvo viac ako o 1.000.000 Kčs. Počas sadenia tabaku dal si písať 2 pracovné jednotky, hoci nič nerobil, členom pracovnej skupiny ale nezapisoval riadne pracovné jednotky, ako aj množstvo vykonanej práce. Tak sa stalo, že tí, ktorí mali väčší výkon, boli odmeňovaní tak, ako menej výkonní. Preto sa mu pracovná skupina v mesiaci auguste rozpadla. Dalej nepostaral sa o lánanie tabaku do prírodných sušiarň, keďže nebola hotová umelá — vyhovárajúc sa vždy na to, že je čas, keď bude sušiareň hotová. Keď sa i olamovanie tabaku vykonávalo, stalo sa, že sa vôbec nezúčastňoval na tejto práci. Pokiaľ on dirigoval prácu, olamoval sa len tabak slabšej kvality a na poli zostal tabak hodnotnejší. Tak isto sa nestaral o výkon jemu pridelených brigád. Tieto riadne nerozmiešňoval; vyjadril sa, že „on sa pre družstvo nebude s nikým hádať“. Zato ale za svoju ležabobú prácu dal si vyplatit' 313 pracovných jednotiek. Takto okrádali družstvo a všetkých poctivých členov.

Ján Vrblár vlastní 18 ha pôdy. Ako dedinský boháč vsťúpil do JRD 1. X. 1950, avšak využíval v JRD len výhody, a to tým, že nabral osivo, ako aj umelé hnojivo pre seba z JRD. STS dlhuje 10.000 Kčs za obrábanie vlastnej pôdy. Taktiež dal si za svoju prácu písať 2 pracovné jednotky ako výpomocný tabačiar. Konec odovzdal do JRD, avšak potrebný postroj, ako šíre, si ponechal doma. Keď JRD potrebuje kone, nemôže ich použiť, zato on ich používal na prevážanie svojej manželky.

Pavol Krnáč vlastní 16 ha. Meno-

vaný bol ako starší človek postavený na ľahšiu prácu, ako nočný strážnik v JRD. Mal dohliadať na dobytok, ale svoju prácu nevykonával riadne. Bol prichytený pri kradnutí krmiva, ktoré patrilo JRD.

Ján Ondrus vlastní 18 ha pôdy. Pred vstupom do JRD dal si pôdu rozpísať na seba a jeho manželku Pavlínu, aby sa mu výmera snížila. Pokým bol ako účtovník na JRD, práce sa zúčastňoval. Keď prestal byť účtovníkom, tak sa prestal zúčastňovať práce v JRD, vyhovárajúc sa, že je „chorý“ a že sa ide liečiť do sanatória. Na oslavách 1. mája t. r. štval malých a stredných roľníkov proti družstvu. Medzi iným povedal, že však oni „uvidia, ako to tí žobráči povedú“, však on sa ešte vraj „dostane na vrch a niekomu ukáže“.

Štefan Zelman vlastní 18 ha pôdy. Bol hospodárom a skladníkom JRD. O svoje povinnosti sa riadne nestaral. Obilie ležalo v skladoch tak, ako bolo od mišťačky dovezené. Keď bol na to upozornený, povedal, že to nie je jeho povinnosť, aby to on dal do poriadku. Pri prácach, napríklad pri skladaní obilja, nepomáhal vôbec, lebo on vraj je skladník, má na starosti len sklad a iné nie. Do dnešného dňa nevedel nijaké záznamy o výdaji krmiva, ako aj o vydaní 39 kubíkov reziva, 28 kubíkov týčovníny, vápna a iného stavebného materiálu. Keď bolo treba uskladniť obilie, vyslovil sa, že nie je jeho povinnosťou, aby hľadal sklady. Ako skladník dostával 1,75 pracovnej jednotky, avšak celý týždeň nič nerobil.

Ludovít Mitošinka ml. vlastní 22 hektárov pôdy. Dostal sa na funkciu predsedu JRD, predtým bol vedúcim skupiny. Medzi skupinou robil rozvrat tým, že neznačil množstvo vykonanej práce. Tým vyvolal medzi členmi nespokojnosť, pracovná morálka klesla. Ako predseda JRD vzal si od dedinského boháča kravu, ktorú krmil krmivom JRD.

Ondrej Ondrus st. a syn Štefan vlastní vyše 16 ha pôdy. Ondrej Ondrus sa vyslovil medzi družstevníkmi, že keď príde Američania, že

on prepíše 100.000 korún. Šte Ondrus bol vyslaný na škole agronomov pre JRD. Po skončení kurzu nevrátil sa do JRD, lebo v „JRD neužíva jeho rodinu“. Odiš pracovať ako účtovník do brat v Bratislave, keď však mal odísť brigádu, prišiel nazpät' do JRD tam sa ukryl.

Pavol Čilek st. vlastní 18 ha pôdy. Menovaný nikdy nepracoval na poli a nechce sa mu pracovať ani teraz. Zato sa vyslovuje, že „z jeho zemkov žije žobráč, čo nikdy nič nemala“.

Takto kradli a takto rozvracali dedinskí boháči v Novej Vieske mojšie JRD. Treba vítať, že sa družstevníci z Viesky konečne zbavili týchto pijavíc, že vyčistili vzduch svojom družstve. Ich prípad by n mal byť poučením aj pre tie JRD, ktoré sa s dedinskými boháčmi ani dodnes nevyporiadali. Súdruhovia, kde máte takýchto ľudí v JRD, netreba ich ani hodinu, hoci by sa tvárili akokoľvek oddane pre družstvo. I sú hodní toho, aby vsťúpili na pôdu JRD, lebo oni vedia, ako sa ma maskovať, aby zakryli svoje zákeřné úmysly. Pamätajte si, že raz sa vyfarbia ako nepriatelia jednotného roľníckeho družstva. No dovte vám už narobia veľa škôd.

Plány dedinských boháčov v Novej Vieske sa nepodarili. Ešte v minulý deň, ako ich vylúčili z družstva, si členovia JRD utvorili 2 poľné a živočišnú pracovnú skupinu s prídeleným živým a mŕtvym inventárom a za pár dní si zavedú aj honopostup (každá skupina bude z pridelenej svoje hony).

Je potrebné, aby OV FOS a OŠ v Štúrovo venovali viac pozornosti všetkým jednotným roľníckym družstvám, najmä aby pomohol všetkým JRD zbaviť sa ich úhlavných nepriateľov — dedinských boháčov. Majú tiež znemožniť, aby sa po vylúčení z JRD dostali na zodpovedné miesta, ako sa dostali Šimáček a Štárol, bývalí pracovníci ONV v Štúrovo, na STS v Gbelciach.

Ludovít Dinga, pracovník Povereníctva pôdohospodárst

Emil Kožuch (1938): „Ako sme žili po vojne? Boli sme chudobná rodina a už ako deti sme chodievali na pole obrábať pôdu, nielen svoju ale aj pánovi farárovi Žilinskému a pánovi učiteľovi Botíkovi. Okopávali sme kukuricu a repu. Do školy sme začali chodiť tu na Arade. Škola bola v kultúrnom dome. Učiteľom bol Botík z Nadlaku. Na Arade sa po vojne hrávali divadelné predstavenia, rôzne hry, volejbal sa tu hrával, futbal, žilo sa veľmi družne. Za odmenu dostali Araďania premietacu kameru a v kultúrnom dome sa premietali filmy. Robili sa tu majálesy, zábavy vo veľkom, hudba chodila hrať až z Červeníka od Leopoldova. Hrávali na námestí aj v kultúrnom dome. Neskoršie chodili hrať aj cigáni zo susednej dediny. V roku 1958, keď som sa vrátil z Čiech, chodili sem na zábavy aj z nemocnice z Nových Zámkov, aj zo Štúrova. Aj okolité slovenské dediny sa väčšinou chodili zabávať sem. Za socializmu nám Maďari zbúrali kultúrny dom. S Maďarmi je problém aj doteraz. Zo začiatku sa nevychádzalo s nimi dobre, stále boli problémy. V posledných rokoch sa do prázdných domov nastahovali už noví obyvatelia.“

Emil Kožuch (1938) spomína.

Emil Kožuch a Julián Zelman pri Kožuchovskom dome v Arade, december 2017.

Ivan Zelman (1956, Arad): „Od vojny sa na Arade nepostavilo nič, skôr ubudlo. Mali sme kultúrny dom a ten nám asi pred 30 rokmi zvalili. Lebo bol súčasťou objektov, ktoré patrili Žilinskému a družstvu. Aby to nešpatilo, tak to zbúrali. Kultúrny dom bola vyššia prízemná stavba. Bola tam kinosála s javiskom a menšia miestnosť, ktorá slúžila ako šatňa. V malej prednej miestnosti bola v minulosti škola. Školu po vojne zrušili. Na začiatku Aradu, pri ceste z Novej Viesky, bola ešte tabačiareň, ktorá vyhorela. Otec (Ján Zelman) mi rozprával o tradícii, ktorá sa tu dodržiavala. Keď sa nejaké dievča vydávalo, ľudia spravili takú reťaz na konci Aradu a nepustili nikoho kým ju nevyplatili. Keď ju vyplatili, potom reťaz roztvorili a mohli ísť. Také tradície sa tu robili. Robili sa aj čajové večierky, zábavy, divadlo sa hralo v kultúrnom dome, kino sa premietalo. Kultúrny život na Arade bol bohatší ako v dedine (Nová Vieska), tam kultúrny dom nemali. Na takú malú obec tu bol až veľmi bohatý kultúrny život. Keď som bol 10 ročný chlapec, v roku 1966, tu bolo 120 detí na Arade, v dedine len polovica. Odtiaľto sme mali postavené aj futbalové družstvo - z Aradu. Dvaja boli Vieskania, ostatní boli Araďania. V 60. a 70. rokoch minulého storočia kde išli hrať, von, doma, každý dostal 8:0, 5:0 aj 10:0. Každého porážali, ako keď kravu čapíte s drúkom. Taký futbal tu bol. Futbalové ihrisko bolo v dedine. Z Araďanov hrali futbal: Milan Kožuch, Samo Kožuch, Miro Kožuch, Laco Krajčovič, Ivan Kožuch, Paľo Bielik, Fero Kelec a Vlado Chlapečka. To bol brankár, teraz žije v Hlohovci. Tu sme hrávali pod lipami každú sobotu futbal, vtedy to bolo prázdne, potom tam starosta nasadil malé lipy a vznikol lipový háj (pred 40. rokmi). Ľudia sa dnes už tak nestretávajú ako v minulosti. Deti pomaly odchádzali za robotou, niektorí starí umreli alebo rodičov zobrali aj zo sebou. Takto zostali na Arade už len tri rodiny, ktoré mali korene na Pitvaroši (Kožuchovci, Krnáčovci a Zelmanovci). Všetko je už preč, všetko poodchádzalo.“

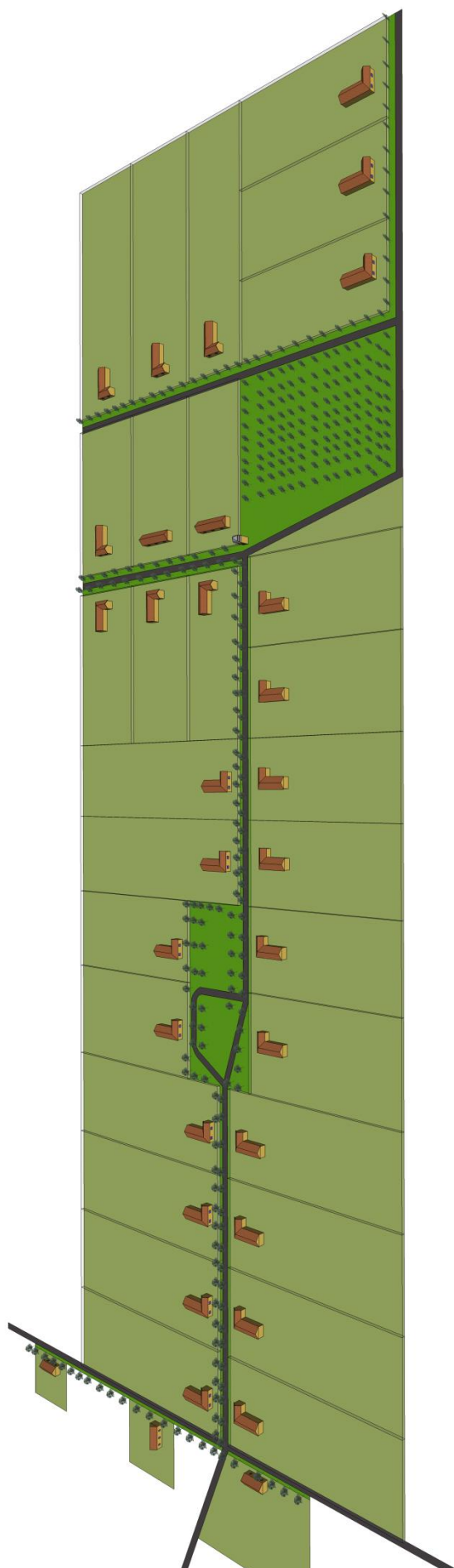

Ivan Zelman s mamou Máriou Zelmanovou, december 2017.

Počítačový model Aradu

autor Michal Kožuch, 2017

Aradské rodiny podľa domov od roku 1926 a v roku 2017

(zostavili Julián Zelman, Emil Kožuch a Ivan Zelman, autor schémy Michal Kožuch)

1	1930: Jozef Gabovič / 2017: Hedviga Šiligová	33	tabačiareň - vyhorená
2	1930: Ján Kožuch / 2017: Rita Chmelíková		
3	1926: Ján Kožuch st. / 2017: Emil Kožuch		
4	1926: Ján Kožuch ml. (od roku 1930 Ľudevít Mitošinka) / 2017: Helena Pavlíková		
5	1926: Ondrej Čerfel / 2017: Ladislav Nagy		
6	1926: Ján Vrbiar / 2017: Ladislav Matúš		
7	1926: Václav Kosina / 2017: Marián Volček		
8	1926: Ján Paulis / 2017: Anna Andová		
9	1926: Ondrej Petro / 2017: Štefan Varga		
10	1926: <u>Ondrej Jasovský</u> / 2017: Irena Dimitrovová		
11	1926: Matej Zaťko / 2017: Ladislav Szabó		
12	1926: Pavel Krnáč / 2017: Pavel Krnáč ml.		
13	1926: Štefan Ondrus / 2017: Bohuslav Šimko		
14	1926: Ján Ondrus / 2017: František Bujna		
15	1926: Jozef Výleta (od roku 1931 Ján Klimáček) / 2017: rodina Andó		
16	1926: Pavel Antalec / 2017: Stanislav Antalec		
17	1959: Pavol Chlapečka / 2017: Ladislav Kuchár		
18	1926: Ján Feješ / 2017: Martin Putiš		
19	1926: Michal Paulis / 2017: Katarína Bartló		
20	1926: Jaroslav Kosina / 2017: Zoltán Pelegi		
21	1926: Juraj Vrbiar / 2017: Zoltán Takáč		
22	1926: Štefan Zelman / 2017: Ivan Zelman		
23	1926: Ondrej Ondrus / 2017: prázdne		
24	1926: Richard Kube / 2017: Zoltán Varga		
25	1926: Pavel Ostáš / 2017: Jaroslav Trubár		
26	1926: František Výleta / 2017: Ivan Matúš		
27	1926: Štefan Feješ / 2017: Peter Libárik		
28	1926: Pavel Čilek ml. / 2017: Helena Dolníková		
29	1926: Pavel Čilek st. / 2017: Roland Danci		
30	1926: Juraj Botík / 2017: Daniel Šimko		
31	1926: Karol Žilinský / 2017: Etela Kováčová		
32	1926: Ján Novák / 2017: Jozef Libárik		

Poznámka:
 Podčiarknuté mená boli rodiny, ktoré prišli na Arad z Pitvaroša. Z pôvodných rodín z roku 1926 ostali v roku 2017 len rodiny Kožuchová, Krnáčová a Zelmanová z Pitvaroša a Antalecová z Albertu.

Arad v sčítaní obyvateľov domov a bytov v roku 2011:

- Počet obyvateľov: 61
- Počet domov: 32
- Priemerný vek obyvateľov: 48 rokov
- Národnosť: slovenská (28), maďarská (27), nezistené (6)
- Náboženstvo: rímskokatolícke (12), evanjelické (9), reformovaní (10), baptisti (19), bez vyznania (5), nezistené (6)

Život na Arade po vojne prostredníctvom starých fotografií

Žiaci pred kultúrnym domom (školský rok 1945/46). Zadný rad sprava Emil Kožuch, Ondrej (Bohuš) Čerfel, Juraj Botík (učiteľ), Milan Kožuch, Jaroslav Gabovič. Stredný rad sprava Ladislav Petráš, Ladislav Kuruc, Atila Libárik, Jozef Feješ. Predný rad sprava Katarína Burčiarová, Anna Samsonová, Oľga Gabovičová, Darina Zelmanová, Oľga Feješová, Gizela Libáriková, Anna Kurucová, Darina Kožuchová, Valéria Libáriková.

Ján Zelman pri púšťaní hudby v kultúrnom dome.

Rodina Feješová, rok 1953. Zľava Alžbeta Šimková, Zuzana Feješová staršia, úplne vpravo Zuzana Feješová s Dušanom Feješom.

Zeleninová brigáda v Novej Vieske, rok 1956.
Zadný rad, zľava: Bednáriková (vedúca), Darina Kožuchová, Trusková (z Békešskej Čaby),
Oľga Feješová. Spodný rad, zľava: Terézia Trusková a Bieliková (obe z Békešskej Čaby).

Ján Zelman a Mária Zelmanová.

Rodinná fotografia Kožuchovcov. Prvý rad, zľava druhá Viera Kožuchová, tretí Blahomír Kožuch, piata Vlasta Kožuchová. Zadný rad, zľava Emil Kožuch, bábätko Kveta Kožuchová, Darina Kožuchová, Milan Kožuch.

Futbalisti Novej Viesky. Spodný rad, prvý zľava Milan Kožuch.

Futbalisti Novej Viesky po zápase s Maďarskom. Zadný rad, zľava: prvý Samuel Kožuch, piaty Blahomil Kožuch, siedmy Milan Kožuch.

Veľká noc na Arade v druhej polovici 20. storočia

Aradská šibača.

Druhý zľava Jozef Libárik, chlapec pred ním Samuel Kožuch. So zdvihnutou rukou Milan Feješ, pred ním vpravo Emil Kožuch, za ním vpravo Stanislav Antalec.

Pri polievaní dievčat.

Úplne vľavo s vedrom Milan Feješ.

Zabijačka u Feješov. Zľava Oľga Feješová, Zuzana Feješová, rodená Zelmanová, Božena Zelmanová, Ivan Zelman, Drahomíra Feješová. Prvý rad, zľava Soňa Feješová, Jozef Šimko, Ján Zelman, Mária Zelmanová. Dole chlapec Štefan Zelman.

Zľava Mária Beňová, Ján Kožík, Soňa Feješová, Zuzana Feješová, za ňou Bohumil Šimko, Štefan Feješ, Judita Feješová, Alžbeta Šimková, Oľga Feješová, Michal Feješ. Rok 1970.

Rodinná fotografia rodiny Kožuchovej.

Prvý rad, chlapec Dušan Lovász.

Druhý rad zľava: Štefánia Garajová a Štefan Kožuch.

Zadný rad, zľava: Želmíra Kožuchová, Elena Kožuchová, Kveta Kožuchová, Viera Kožuchová, Vlasta Kožuchová, Milan Kožuch, neznáme dievča s bielym pásom, Blahomil Kožuch, Ľudmila Kožuchová, Samuel Kožuch, Emil Kožuch, Ivan Kožuch, Darina Kožuchová a jej manžel Lovász.

Rodinné stretnutie Kožuchovcov na Arade. V pozadí dom Emila Kožucha.

Arad na fotografiách

Aradská ulica, na konci evanjelická zvonica v polovici 20. storočia.

Aradská ulica, december 2017.

Dom Jána Feješa na Arade.

Zelmanov dom na Arade v roku 1970. Zľava Zuzana Feješová, Oľga Feješová, od chrbta Mária Zelmanová.

Aradskí mládenci počas Veľkej noci, v pozadí Kozuchov dom.

Aradskí rodáci Emil Kozuch a Julián Zelman pri Kozuchovskom dome, december 2017.

Rodina na hlavnej ulici na Arade, v pozadí evanjelická zvonica, druhá polovica 20. storočia.

Aradská zvonica v decembri 2017.

Budova zvonice čaká na svoju rekonštrukciu, december 2017.

Hlavná cesta pretínajúca Arad, december 2017.

Opustený dom na Arade po rodine Ondreja Ondrusa pôvodom z Pitvaroša, december 2017.

Pár slov na záver

Osada Arad a obec Pitvaroš sú na prvý pohľad dve rozdielne osídlenia, v dvoch štátoch, založené v rôznych dobách ale majú až neuveriteľne veľa spoločného. Spojivkom sú nielen samotní Pitvarošania, ktorí stáli pri zrode Aradu ale i udalosti, ktoré sa odohrali na oboch miestach. Pitvaroš v roku 1816 založili príchodzí osadníci, rovnako ako Arad v roku 1926. Pitvaroš aj Arad vznikli ako kolonizačné osídlenie s pravidelnou rastrovou štruktúrou, parceláciou pozemkov na miestach predchádzajúceho osídlenia. Obe osídlenia vznikli ako slovenské ostrovy v maďarskom prostredí a často museli bojovať za svoje práva. Obe zažili veľký kultúrny a spoločenský rozvoj, ktorý bol násilne prerušený. Pitvaroš bol násilne vystahovaný v roku 1944, pretože boli Slováci a Arad v roku 1938 pretože boli Slováci. V oboch prípadoch tieto udalosti mali vplyv na ďalšie osídlenie a boli dôvodom na odchod z obce. Presídlením v roku 1947 z Pitvaroša odišla väčšina jeho obyvateľov pretože chceli žiť v slovenskom prostredí a v lepších životných podmienkach. Rovnaký osud po vojne, vplyvom kolektivizácie a odchodov za prácou, prinútil množstvo rodín opustiť rodný Arad. Výraznou ranou, do života Aradčanov bolo aj zbúranie symbolu ich spoločenského a kultúrneho života, kultúrneho domu - stavby, ktorá Aradčanov spojila v začiatkoch osídlenia. Túto ranu osudu vnímajú Aradčania veľmi citlivo dodnes. Rovnako ako na Pitvaroši aj na Arade zostali po odídencoch prázdne schátrané domy. V oboch prípadoch symboly obce a viery – na Pitvaroši evanjelický kostol, na Arade evanjelická zvonica sú v súčasnosti opustené a čakajú na svoj osud. Dočkajú sa rekonštrukcie, alebo zostanú už len v spomienkach pamätníkov a na starých zožltnutých fotografiách?

Z 11 pôvodom pitvarošských rodín zostali dnes na Arade už len 3. Osídlenie sa postupne premiešava, prichádzajú noví obyvatelia. Ako vyzerá Arad dnes? V čase našej návštevy, v decembri 2017, nás Arad privítal pravou zimnou atmosférou. Zasnežené „garády“, záhrady a stúpajúci dym z komínov tvorili neopakovateľný kolorit malej usadlosti. Rovné ulice, lemované stromami nám trochu pripomínali Pitvaroš. Tak ako na Pitvaroši aj tu akoby nachvíľu zastal čas. Zasnežené prázdne ulice, lemovali domy kolonistov. V lete však pod košatými stromami poskytuje Arad kludné a tiché útočisko v dnešnej uponáhľanej dobe.

Autor: Michal Kožuch, 2018

Podakovanie za spomienky patrí rodákom, obyvateľom Aradu a ich príbuzným:

Juliánovi Zelmanovi

Emilovi Kožuchovi

Márii Zelmanovej

Ivanovi Zelmanovi

Pavlovi Krnáčovi

V článku boli použité spomienky a fotografie z rodinných albumov Juliána Zelmana, Márie Zelmanovej, Emila Kožucha, Oľgy Feješovej a Márie Sudorovej.

Literatúra:

Kópia Pamätnej listiny zo stavby kultúrneho domu z roku 1933

https://www.slovensko.sk/sk/lokality/_025972f5-f61c-4ce4-9b1b-95202f5b6866

<http://www.upn.gov.sk/sk/2-november-1938---viedenska-arbitraz-%E2%80%93-mnichov-pre-slovensko-/>

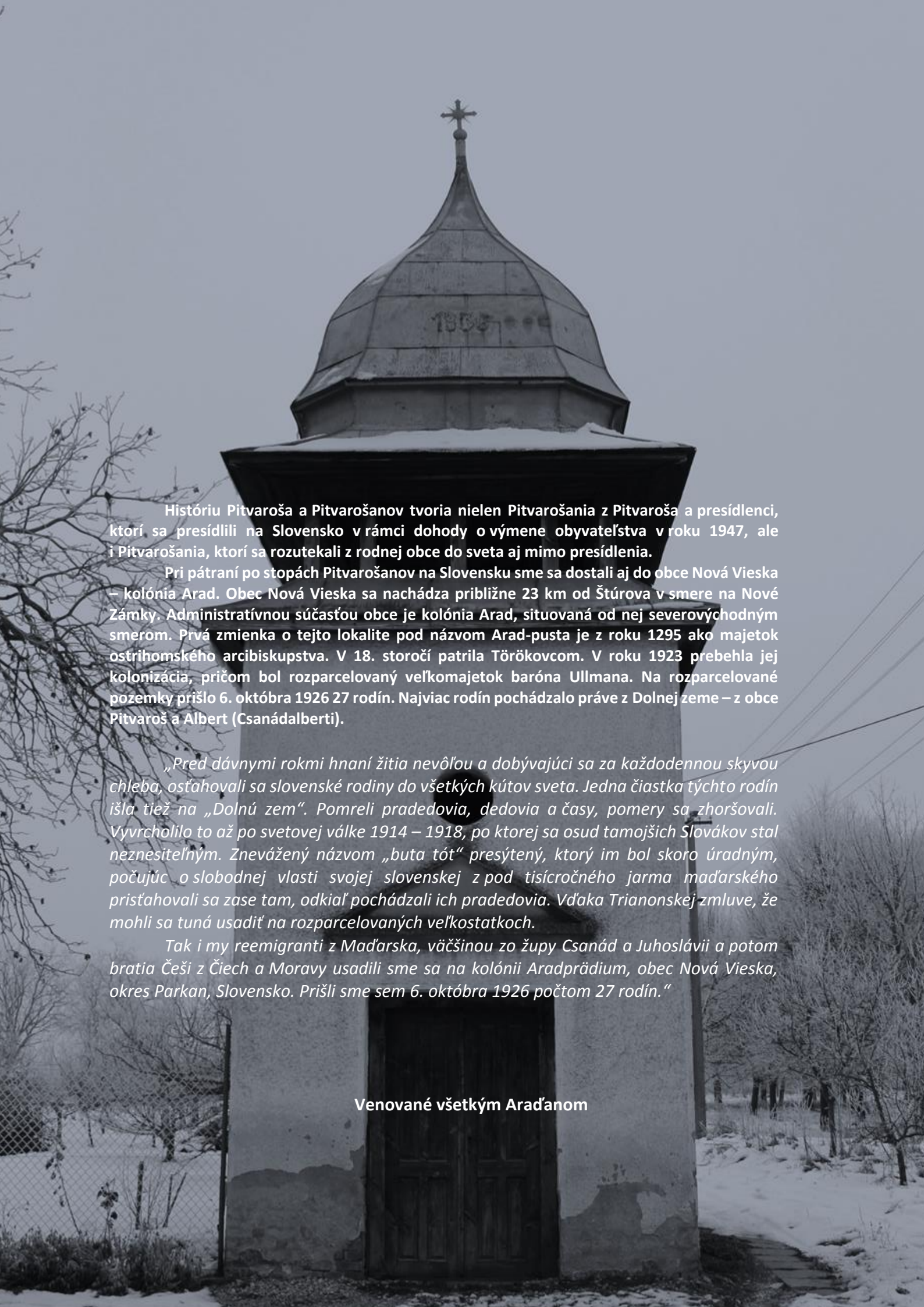
<http://mapy.tuzvo.sk/HOFM/>

www.wikipedia.sk

Zdroj mapových výrezov z vojenského mapovania Uhorska:

Josephinische Landesaufnahme B IX a 527 Coll: XXI. Section. 29., Österreichisches Staatsarchiv 2014, Arcanum Adatbazis Kft, 2014, Franziszeische Landesaufnahme B IX a 530 Section №61. Colonne №XXXIX.

Históriu Pitvaroša a Pitvarošanov tvoria nielen Pitvarošania z Pitvaroša a presídlenci, ktorí sa presídlili na Slovensko v rámci dohody o výmene obyvateľstva v roku 1947, ale i Pitvarošania, ktorí sa rozutekali z rodnej obce do sveta aj mimo presídlenia.

Pri pátraní po stopách Pitvarošanov na Slovensku sme sa dostali aj do obce Nová Vieska – kolónia Arad. Obec Nová Vieska sa nachádza približne 23 km od Štúrova v smere na Nové Zámky. Administratívnu súčasťou obce je kolónia Arad, situovaná od nej severovýchodným smerom. Prvá zmienka o tejto lokalite pod názvom Arad-pusta je z roku 1295 ako majetok ostrihomského arcibiskupstva. V 18. storočí patrila Törökovcom. V roku 1923 prebehla jej kolonizácia, pričom bol rozparcelovaný veľkomajetok baróna Ullmana. Na rozparcelované pozemky prišlo 6. októbra 1926 27 rodín. Najviac rodín pochádzalo práve z Dolnej zeme – z obce Pitvaroš a Albert (Csanádalberti).

„Pred dávnymi rokmi hnaní žitia nevôľou a dobývajúci sa za každodennou skyvou chleba, ošťahovali sa slovenské rodiny do všetkých kútov sveta. Jedna čiastka týchto rodín išla tiež na „Dolnú zem“. Pomreli pradedovia, dedovia a časy, pomery sa zhoršovali. Vyvrcholilo to až po svetovej válke 1914 – 1918, po ktorej sa osud tamojších Slovákov stal neznesiteľným. Znevážení názvom „buta tót“ presýtený, ktorý im bol skoro úradným, počujúc o slobodnej vlasti svojej slovenskej z pod tisícročného jarma maďarského prisťahovali sa zase tam, odkiaľ pochádzali ich pradedovia. Vďaka Trianonskej zmluve, že mohli sa tuná usadiť na rozparcelovaných veľkostatkoch.

Tak i my reemigranti z Maďarska, väčšinou zo župy Csanád a Juhozápadu a potom bratia Češi z Čiech a Moravy usadili sme sa na kolónii Aradprädium, obec Nová Vieska, okres Parkan, Slovensko. Prišli sme sem 6. októbra 1926 počtom 27 rodín.“

Venované všetkým Araďanom